

آموزش مهارت حل مسئله (با هدف کمک به هویت موفق) با رویکرد نمایشی

(ایفای نقش، تئاترهای دانش آموزی، فیلم کوتاه آموزشی)

زهرا شاهسواری
کارشناس ارشد مشاوره خانواده

ثانیاً، شخصیت به وسیله تعامل رفتار، عوامل شخصی (مخصوصاً شناخت)، و محیط شکل می‌گیرد. افراد از توانایی فکر کردن، پیش‌بینی کردن، برنامه‌ریزی کردن و ارزیابی کردن اعمالشان برخوردارند. گرچه محیط می‌تواند به شکل‌گیری رفتار کمک کند، عوامل شناختی و رفتاری برای به‌وجود آوردن عملکرد انسان با نیروهای محیطی تعامل می‌کنند. ثالثاً، بسیاری از عوامل تأثیرگذار مهم بر زندگی افراد، نتیجه رویارویی‌های تصادفی یا غیرمنتظره‌اند؛ رویارویی‌هایی که پیش‌بینی یا برنامه‌ریزی نشده‌اند. رابعاً، انسان‌ها از توانایی به کارگیری زبان و نمادهای دیگر برای تنظیم کردن زندگی‌شان برخوردارند. آن‌ها بدون این توانایی، صرفاً به تجارب حسی واکنش نشان می‌دهند و توانایی پیش‌بینی کردن رویدادها، آفریدن اندیشه‌های تازه یا استفاده از معیارهای درونی برای ارزیابی

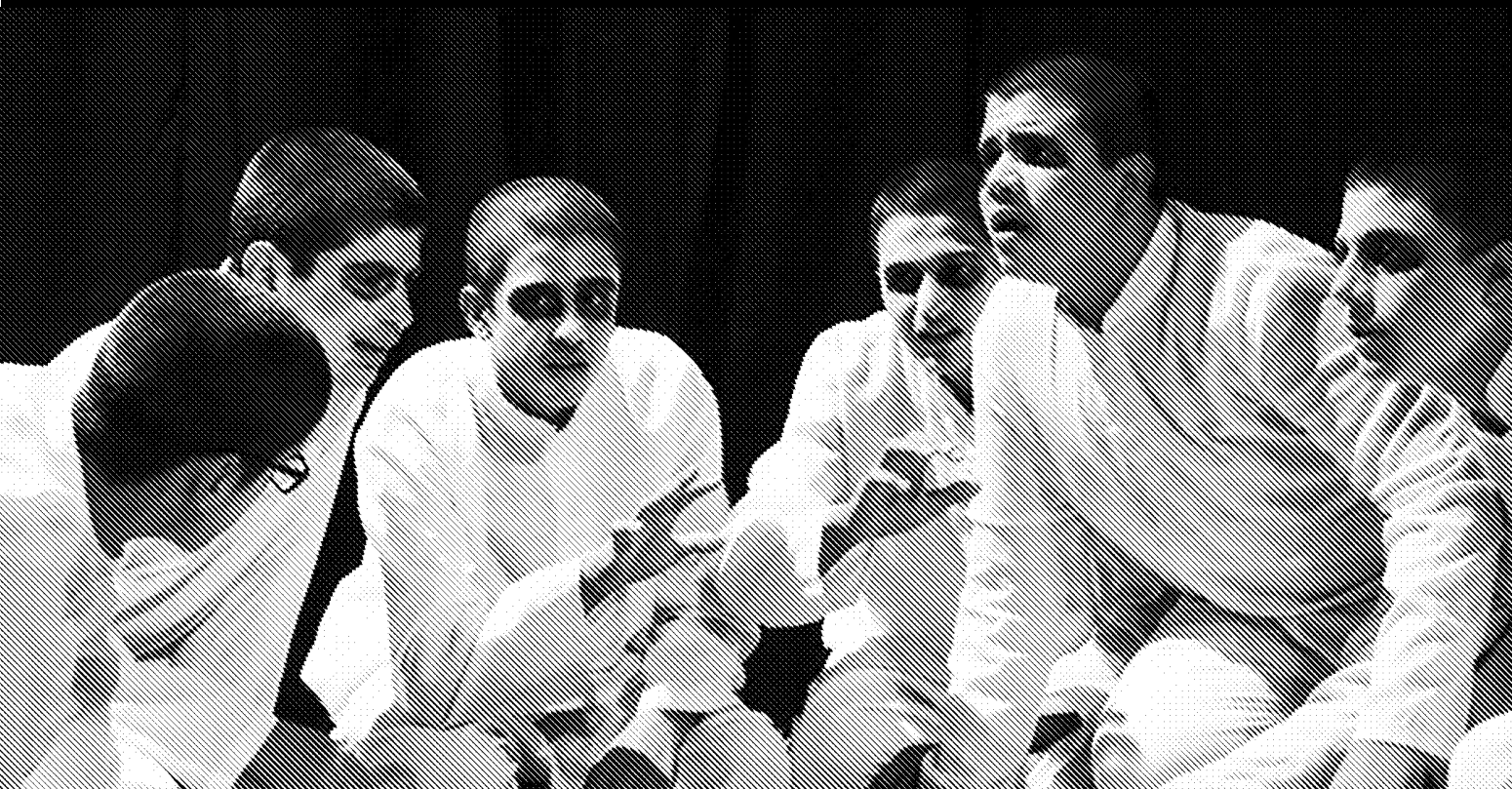
عنوان تجربه:

آموزش مهارت حل مسئله (با هدف کمک به درک هویت) با توجه به رویکرد نمایشی (ایفای نقش، تئاترهای دانش‌آموزی، فیلم کوتاه آموزشی)

۱. شرح تجربه:

مبنای علمی طرح:

این طرح بر مبنای دیدگاه عاملی آلبرت بندورا، روان‌شناس بزرگ، تنظیم و اجرا شده است. براساس این دیدگاه، اولاً انسان از توانایی کنترل کردن ماهیت و کیفیت زندگی خود برخوردار است. او از طریق تلاش‌های فردی، جانشینی، تلاش‌های جمعی، محیط‌های اجتماعی و فرهنگی خود را شکل می‌دهد.

باشند و در برخورد با مسائل زندگی احساس کارآمدی داشته باشند. با توجه به آنچه آمد، در می‌یابیم که مهم‌ترین سلاحی که نوجوان برای کسب این عنصر مهم نیاز دارد، مهارت حل مسئله و تصمیم‌گیری است تا بتواند به سؤالات خود پاسخ گوید، برای مسائل خویش راه‌حل پیدا کند، دچار سردرگمی هویت نشود و به هویت توفیق، که نشان‌دهنده سلامت روان است، دست یابد. این امر مهم وقتی بهتر تحقق می‌یابد که این مهارت در قالب الگوهای متنوع آموزشی از جمله آموزش نظری (تئوریک)، نمایشی، تئاتر و ایفای نقش آموزش داده شود تا یادگیری بهتر و بیشتر صورت گیرد. چرا که در نظریه‌های یادگیری آنچه بیش از هر چیز یادگیری را جذاب و خوشایند می‌کند و باعث سرعت و تثبیت آن می‌شود، درگیر کردن تمام حواس مخاطب است؛ از جمله حواس دیداری، شنیداری و عملی.

لذا با توجه به اهمیت دوران نوجوانی و اهمیت تأثیر یادگیری مهارت حل مسئله در زندگی فردی و اجتماعی آنان درصدد برآمدیم به آموزش این امر مهم با توجه به رویکرد نمایشی، تئاتر و ایفای نقش به جمعی از دانش‌آموزان اقدام نماییم.

اهداف طرح:

- الف. کمک به دانش‌آموزان برای مقابله با مشکلات و حل مسائل دوران نوجوانی و رسیدن به یک هویت منسجم و رشد یافته؛
- ب. تمرین و تجهیز نوجوان به مهارت حل مسئله جهت آماده شدن برای زندگی بزرگسالی؛
- ج. کمک به ایجاد «هویت موفق» در نوجوان به واسطه توانمندی در حل مسائل و کسب اعتماد و عزت نفس.

مراحل اجرای طرح

* ابتدا جلسهای برای توجیه دانش‌آموزان (۳۰ نفر) برگزار شد و

کردن تجربه‌های جاری را ندارند. انسان‌ها نه تنها می‌توانند فکر کنند بلکه می‌توانند به تفکر بیندیشند. بالاخره، تأکید این دیدگاه بر این است که ویژگی برجسته انسان‌ها شکل‌پذیری است، یعنی، توانایی آن‌ها در آموختن انواع رفتارها. بندورا بر یادگیری جانشینی (غیرمستقیم) تأکید داشت؛ یعنی یادگیری به‌وسیله مشاهده کردن رفتار دیگران. حتی تقویت می‌تواند جانشینی باشد و افراد می‌توانند با مشاهده کردن فرد دیگری که پاداش دریافت می‌کند، تقویت شوند. این تقویت غیرمستقیم، مقدار قابل ملاحظه‌ای از یادگیری انسان را توجیه می‌کند.

۲. شرح طرح:

اهمیت و ضرورت مسئله:

نوجوانی یکی از مهم‌ترین مراحل رشد شخصیت است که تا حدود زیادی پایه‌های شخصیت فرد در بزرگسالی را تشکیل می‌دهد. بدیهی است نوجوان با مسائل متعددی روبه‌روست و می‌توان گفت دوران نوجوانی یکی از بحران‌زاترین دوران‌هاست. بخش زیادی از هویت افراد در نوجوانی شکل می‌گیرد و بنابراین، می‌توان اذعان نمود که توفیق و شکست فرد در زندگی آتی تحت تأثیر نوع هویت شکل گرفته در نوجوانی است. نوجوانان این دوران را با تجارب متفاوتی می‌گذرانند؛ بدین معنی که اگر هویت توفیق کسب کرده باشند در زندگی آتی موفق و مؤثر خواهند بود و در غیراین‌صورت، دچار نابسامانی و گاهی ارتکاب جرم و بزه می‌شوند. نوجوان به واسطه تغییرات درونی گاهی با بحران‌هایی روبه‌رو می‌شود و به دنبال پاسخ به کیستی و چیستی خود است. لذا بسیار ضروری است که زمینه لازم تشکیل هویت توفیق در نوجوان فراهم گردد تا بتواند تصویر مثبت و کارآمدی از خود داشته باشد و در آینده نیز شهروندی کارآمد و موفق گردد. هویت توفیق، داشتن تصویر مثبت و کارآمد از خود است و افرادی به آن دست می‌یابند که موفقیت‌هایی را تجربه کرده

در نظریه‌های یادگیری آنچه بیش از هر چیز یادگیری را جذاب و خوشایند می‌کند و باعث سرعت و تثبیت آن می‌شود، درگیر کردن تمام حواس مخاطب است؛ از جمله حواس دیداری، شنیداری و عملی

اهمیت و ضرورت مهارت حل مسئله و تصمیم‌گیری در پرسشنامه‌ای در قالب مثال‌های ملموس مطرح گردید. در ادامه جلسه پرسشنامه که حاوی ۲۰ سؤال محقق ساخته بود بین دانش‌آموزان توزیع گردید. در این جلسه سعی بر این بود که دانش‌آموزان بیشتر به چالش کشیده شوند و به یادگیری این مهارت نیاز بیشتری احساس کنند. با این رویکرد، اصل و چارچوب‌های مهارت حل مسئله و تصمیم‌گیری آموزش داده شد و سعی شد دانش‌آموزان با مبانی نظری آن آشنا شوند. بروشورهایی هم با این مضمون در اختیار آنان قرار گرفت تا با اصول مهارت حل مسئله آشنا شوند. طی این جلسه مشخص شد که درصد بالایی از دانش‌آموزان با این مهارت آشنایی ندارند. در این مرحله، دانش‌آموزان به گروه‌های پنج نفره تقسیم شدند و از گروه‌ها خواسته شد با مشورت و کمک مربی، سناریویی برای نمایش بخش‌های مختلف این مهارت آماده کنند تا در هر جلسه، یکی از آن‌ها نمایش خود را ارائه دهد و بعد از آن، بحث و تبادل نظر با دانش‌آموزان صورت گیرد. این نمایش‌ها به سبب اینکه دانش‌آموزان را از لحاظ دیداری و شناختی و عاطفی - روانی درگیر می‌کردند، هیجان مثبت به همراه داشتند و تأثیر زیادی بر یادگیری آنان می‌گذاشتند؛ به طوری که پس از اتمام دوره، دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان به این قضیه اذعان داشتند. این برنامه طی چهار هفته و هر هفته طی ۶۰ دقیقه اجرا می‌شد که بخشی به اجرای نمایش و بخشی به بحث و تبادل نظر برای تثبیت بیشتر مطلب اختصاص می‌یافت. طی دو جلسه دیگر نیز فیلم‌های آموزشی با همین مضمون برای آنان نمایش داده شد و پس از نمایش، فیلم مورد بحث و بررسی و تبادل نظر قرار گرفت. در بخش دیگر، که ایفای نقش بود، مربی ابتدا از دانش‌آموز می‌خواست نقش فردی را ایفا کند که در برخورد با مسئله‌ای مهارت حل آن مسئله را نمی‌داند. بعد، خود مربی نقش را برعکس می‌کرد و نقش فردی را ایفا می‌نمود که با مسئله برخورد و آن را حل می‌کند.

۳. دامنه کاربرد تجربه:

* یکی از علل همه اعتیادها، مجهز نبودن افراد به سلاح مهارت مسئله است. آنان که در برخورد با مسائل سخت به بن بست می‌رسند و قادر به حل مسائل خود نیستند، برای فرار از حس شکست به اعتیاد روی می‌آورند؛ پس، آموختن این مهارت می‌تواند بسیار کارگشا باشد.

از آنجا که همه افراد در زندگی خود با مسائلی مواجه می‌شوند مشاوران و مربیان خلاق می‌توانند این تجربه را متناسب با سنین مختلف در تمام دوره‌های تحصیلی اجرا کنند و آموزش دهند. برای این کار آن‌ها می‌بایست روش نمایشی را به کار بندند که باعث ماندگاری و تسهیل در آموزش و یادگیری می‌شود و چون تمامی حواس فرد (دیداری، شنیداری و...) را درگیر می‌کند، یادگیری زودتر و بهتر اتفاق می‌افتد و ماندگار می‌گردد. همچنین، برای دانش‌آموزان جنبه تفریحی و هیجانی دارد و جذاب است.

۵. مستندات:

* مصاحبه‌هایی هم که قبل و بعد از آموزش با والدین و دانش‌آموزان صورت گرفت از تغییرات ایجاد شده در دانش‌آموزان در حل مسائل و تصمیم‌گیری‌ها خبر می‌داد.

۴. پیشنهادهای توسعه تجربه:

* پیشنهاد می‌شود این طرح به‌عنوان یک تکلیف آموزشی در قالب کتابچه‌ای همراه با محتوای لازم (فیلم و نمایشنامه‌های پیشنهادی) به مدارس ارسال شود تا مربیان متناسب با سن دانش‌آموزان آن را اجرا کنند و گزارش دهند و در غیراین صورت، خود مدیران اقدام به اجرای آن کنند. مدیران بالادستی نیز از مدیران مجری این طرح تقدیر کنند تا انگیزه‌ای برای دیگران شود و این امر در حضور دیگر مدیران انجام گیرد (یادگیری مشاهده‌ای).

* از آنجا که یادگیری از طریق ترکیب حواس دیداری و شنیداری و... بهتر صورت می‌گیرد، بهتر است از این روش‌ها برای بالابردن سطح یادگیری دانش‌آموزان استفاده شود.

* اولین اصل ایجاد انگیزه یادگیری، به وجود آوردن فضای هیجان‌انگیز و نشاط‌آور برای دانش‌آموزان است و این امر مهم در قالب نمایش و فیلم و... عملی می‌گردد.

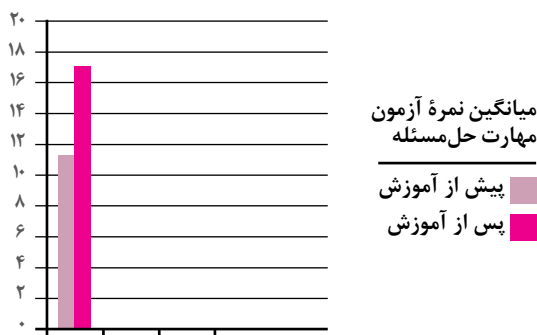
* یک اصل اساسی برای یادگیری و تثبیت آن، درگیر کردن دانش‌آموز با مطلب است و این امر در قالب تهیه و تدوین نمایشنامه و ایفای نقش عملی می‌شود.

* اصل اساسی دیگر در ارتقای سطح یادگیری دانش‌آموزان، ایجاد ارتباط بین معلم و دانش‌آموز است. این امر مهم نیز از طریق تعامل دانش‌آموز و معلم برای آماده کردن نمایشنامه و مطالب درسی محقق می‌شود.

* مهارت حل مسئله از مهم‌ترین مهارت‌های زندگی است که همه انسان‌ها در تمام مراحل زندگی خود به آن نیاز دارند. لذا آموزش این مهارت مهم برای حل موفقیت‌آمیز مسائل و ایجاد حس توفیق در تمام دانش‌آموزان در همه دوره‌های تحصیلی توصیه می‌شود.

جدول مقایسه نمرات دانش‌آموزان در پیش و پس از اجرای آموزش

میانگین نمرات آزمون مهارت حل مسئله	
۱۱/۱۳	پیش آزمون (از ۲۰ نمره)
۱۷/۲۶	پس آزمون (از ۲۰ نمره)

۶. منابع و مراجع مورد استفاده در تدوین تجربه:

* کلینکه، کریس ال. (۱۳۸۰). مهارت‌های زندگی. مترجم: شهرام محمدخانی. تهران: اسپندهنر.

* کمک‌گرفتن از دانش‌آموزان ساعی و علاقه‌مند به نمایش و تئاتر

* تبادل نظر با همکاران برجسته مشاور و روان‌شناس و...